

ВЛИЯНИЕ НА МЛАДЕЖКАТА БЕЗРАБОТИЦА ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ НА СТРАНИТЕ ОТ БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ

Иван Петков, Людмил Иванов
ivanvaskov@gmail.com, lsivanovbg@gmail.com

**София 1574, ул. Гео Милев 158, ВТУ „Т. Каблешков”
БЪЛГАРИЯ**

Ключови думи: Младежка безработица, дуално обучение/образование, аутсорсинг

Резюме: Изследването разглежда детайлно тенденциите на трудовия пазар на страните от Източна Европа и Балканския полуостров. Анализира неговото влияние върху БВП и икономическия растеж на отделните страни. Анализа се концентрира върху младежката безработица и последствията и върху икономиката. Извеждат се насоки за ограничаването и. Значението на дуалното образование и емиграцията сред младежите между 18 и 29 години. От голямо значение е и разликата в структурата на предлагането на пазара на труда и формираната структура на търсенето от страна на фирмите работодатели. Огромната разлика между необходимите знания и умения в секторите информационни и комуникационни технологии и предлагането от ВУЗ и средни училища.

Ограничаването на младежката безработица е от съществено значение за устойчивото икономическо развитие. Поради промяната на демографската структура на населението и тенденцията за застаряването му и спада в раждаемостта.

За целите на настоящото изследване е необходимо да се дефинира понятието младежка безработица. Дефиницията за младежка безработица според Евростат е „Нивото на безработица сред младежите е броят на безработните на възраст 15-24 години, изразен като процент от младежката работна сила. Безработните са тези, които съобщават, че са без работа, че са на разположение за работа и че са предприели активни стъпки за намиране на работа през последните четири седмици.”¹

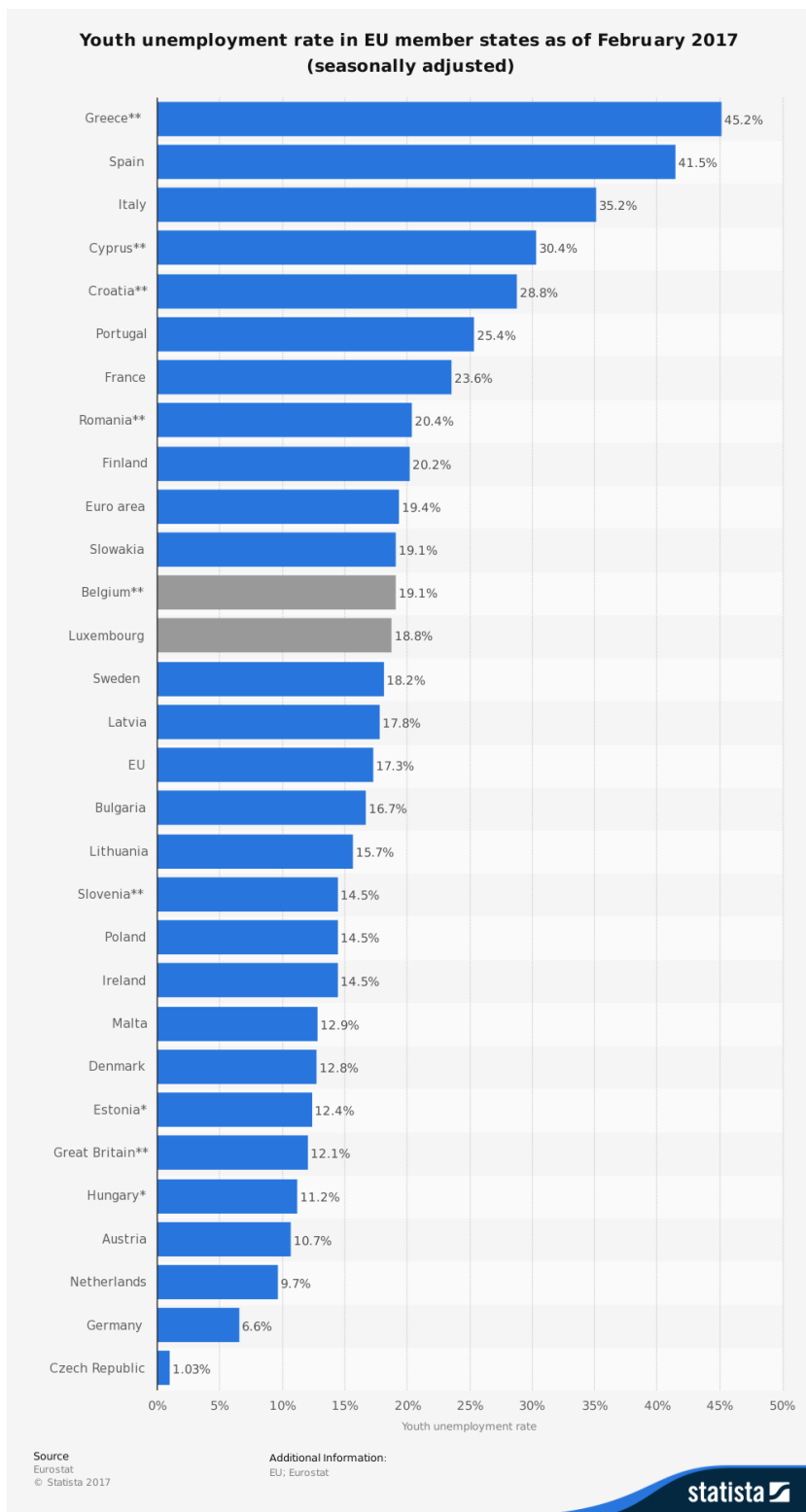
Равнището на младежка безработица в България е намаляло до 16,10% през април от 16,60% през март 2017 г. Равнището на безработица сред младежите в България е средно 23,64% от 2000 г. до 2017 г., достигайки максимална стойност от 38,70% през май 2001 г. и рекордно ниско ниво от 10,80 % през август 2008 г.

В Европейския Съюз равнището на безработица сред младежите обикновено е много по-високо. Спрямо всички останали възрасти тя е обикновено двойно по голяма. Що се отнася до процента за цялото население, равнището на младежка безработица в ЕС-28 рязко спада между 2005 и 2007 г., достигайки минималната си стойност (15,1%) през първото тримесечие на 2008 г. Икономическата криза обърна тенденцията и сериозно засегна младите. От второто тримесечие на 2008 г. нивото на безработица сред младежите отбеляза възходяща тенденция от 23,9% през първото тримесечие на

¹Евростатyears book 2016

2013 г., преди да намалее до 19,7% в края на 2015 г. Процентът на младежка безработица в ЕС-28 беше системно по-висок, отколкото в Евронзоната между 2000 г. и средата на 2007 г. Оттогава до третото тримесечие на 2010 г. тези два процента са много близки. След това индикаторът се придвижи по-рязко в ЕА-19, отколкото в ЕС-28, първо надолу до средата на 2011 г., а след това нагоре до края на 2012 г.

Таблица №1



Източник: Statista

В средата на 2012 г. равнището на младежка безработица в еврозоната достигна като нива ЕС-28, а разликата продължи да се увеличава до края на годината. Амплитуда е по - голяма през втората половина на 2013 г. отколкото през 2014 г. и 2015 г.

Ясно се вижда от таблицата състоянието на пазара на труда в Европейския Съюз. България е в златната среда и е добре позиционирана, като цел е достигане на нива на заетост на младежите сравними с Германия. Спрямо безработицата в средиземноморските страни процента у нас е над 3 пъти по малък. Има ясно изразено географско разделение между северните и южните страни членки, като в северните държави младежката безработица и безработицата като цяло е по – ниска в сравнение с държавите от южната част на континента.

Високите равнища на безработица сред младите хора отразяват трудностите, пред които са изправени при намирането на работа. Това не означава непременно, че групата на безработните лица на възраст между 15 и 24 години е голяма. Причината за това е че много млади хора учат редовен Бакалавър или Магистър и следователно не работят, нито търсят работа. Поради тази причина се изчислява и съотношението на безработицата сред младите хора. Нивата на безработица също са се увеличили от 2008 г. насам поради последиците от кризата на пазара на труда.

За страните от Западните Балкани диапазона е между 29% и 57%, тоест младежката безработица е доста висока в балканските страни. Тя е най-ниска в Албания и най-висока в Босна и Херцеговина. С изключение на Македония, ситуацията в действителност не се подобрява между 2011 и 2014 г. Когато сравняваме тези страни със съседите им в ЕС, дори и нивото на безработица сред младежта в Албания да е значително по-ниско, отколкото в Хърватия и Гърция, балканските страни със сигурност изправени пред сериозни предизвикателства. Гръцкият „сценарий“ отразява икономическите условия, произтичащи от високата степен на публични дългове и последващите тежки условия наложени от Световната Банка. Високият процент на безработица за Хърватия, може да бъде свързан с промените, които бяха направени, за да се подготвят за присъединяване към ЕС. Подобни наблюдения са важни, защото те могат да показват, че членството в ЕС не е непременно панацея за бързо разрешаване на проблемите с безработицата.

Страните от Западните Балкани показват високи нива на безработица сред младите хора. Съотношението на безработните към всички младежи, които са почти четири пъти по-високи от тези в България и Унгария и два пъти по - високи от тези в Австрия.²

Друг проблем в държавите от Балканския полуостров е така наречения „Сив“ сектор. Голяма част от безработните младежи или не регистриралите се в бюрата по труда всъщност работят, но получават нерегламентирани възнаграждения. В Албания сивия сектор е 20% от БВП, а в Сърбия той е определен на около 30% от БВП. В Македония и Босна и Херцеговина процентите са съответно 25% и 33% от БВП на страната. В случая с Черна гора, повече от 50% от фирмите се сблъскват с нелоялна конкуренция, създадена от голямата неформална икономика. Ситуацията не се подобрява с течение на времето, а напротив, изглежда, че рязко се влоши след независимостта. Българската сива икономика е в границите между 25% и 32% от БВП, като тя намалява в годините след 2014 година.

Авторите констатираят много силна зависимост между ранното отпадане на младежи от системата на основното и средно образование, социалното изключване с младежката безработица. Най – уязвими са младежите от малцинствата и по –

² Western Balkans Labor Market Report 2017 the World Bank and the Vienna Institute for International Economic Studies

конкретно ромските общности. При младежката безработица има и съществено значение за придобиване на трудови навици, ако даден млад човек не придобие трудови навици то вероятността да се превърне в трайно безработен е много голяма. Социалното изключване породено от младежката безработица е вероятно да доведе до антисоциални прояви и дори до престъпно поведение. В последващи изследвания може да се докаже връзката между младежката безработица и престъпленията извършени от млади хора.

Съществено значение има и демографската структура на населението. При застаряване на населението социалната тежест при младежката безработица е още по – голяма тъй като намалява броя на хората в трудоспособна възраст, а все повече хора излизат от трудоспособна възраст.

Младежите нямат съответстваща квалификация за да се преборят с безработицата. Това е класически пример за структура безработица. Тя е предизвикана от технологични промени в основните отрасли на икономиката. Тази обвързаност между трите проблема и нейното решаване в обозримо бъдеще ще изиграе ключова роля за цялото общество. Страните от Западните Балкани са силно фрагментирани от гледна точка на населението, на тяхна територия има много и разнородни малцинствени групи. Те се затрудняват в интеграцията в обществото, което води в голяма степен до социално изключване и увеличаване на младежката безработица.

Мерки за борба с младежката безработица:

-Дуално образование - Дуалното образование представлява смесено обучение на две места - в професионално училище и в предприятие, като едновременно с теорията учащите придобиват и безценни практически умения. В България е било широко застъпено дуалното обучение до 1989г. В последните години се правят опити то да бъде възстановено и да по примера на Германия и Австрия. Българските работодатели все още са скептични към тази система поради многобройните неуспешни опити то да бъде възстановено през последните 25 години.

- Аутсорсинг – Това е износът на високотехнологични отрасли в трети страни, при която външно предприятие произвежда определен продукт или услуга на компанията възложител. Все по – сериозно влияние в световен мащаб набира аутсорсинг индустрията, чиято концепция е свързана с взимане на вътрешни функции на дадена компания и предоставянето им за изпълнение на външен подизпълнител, специализиран в съответната услуга. Най – често се подлагат на аутсорсинг счетоводни услуги и различно обслужване на клиенти – телефонно, мейли, софтуерно и техническа поддръжка. Около 40 000 са работещите в аутсорсинг индустрията в България, а до 2020 година се очаква те да достигнат 60 000. Българската аутсорсинг асоциация³, според която приносът на тази индустрия за 2015 е 3.4% от БВП на страната, а прогнозата е до 2020 година този дял да нарасне до 6%. Аутсорсинг компаниите наемат предимно младежи в телефонни центрове и други видове бизнес. Основно изискване е да се знаят няколко езика и дори не е задължително притежаването на бакалавърска степен.

В заключение авторите стигат до извода че младежката безработица е сериозен проблем за ЕС и страните от Балканския Полуостров. Страните от региона могат да използват българския опит в развитието на аутсорсинг индустрията във високотехнологични отрасли. Тези отрасли създават голяма добавена стойност и създават икономически стимули за младите хора. Подходящите мерки за справянето с

³ <http://www.outsourcinginbg.com/bg>

нея ще доведат до значителен ръст в БВП. Мерките които предлагаме ще помогнат за намаляване на процента на безработни младежи на нива от 5-6%. Аутсорсинга в частта си на телефонни центрове или поддръжка от разстояние може да се насочи изключително към младежите. Този тип работа е подходящ за студенти и наскоро завършили младежи. Компании от ИТ сектора в последните 10-15 години постепенно оформиха нова „Средна класа“ в България. Тези компании предоставят значително по – добро заплащане от стандартното, но недостатъка е че те са базирани в 5-те най – големи български града.

Литература

- [1.] Евростат years book 2016
- [2.] Евростат Statista
- [3.] Western Balkans Labor Market Report 2017 the World Bank and the Vienna Institute for International Economic Studies
- [4.] <http://www.outsourcinginbg.com/bg>

IMPACT OF YOUTH UNEMPLOYMENT ON ECONOMIC GROWTH IN THE BALKAN COUNTRIES

Ivan Petkov, Lyudmil Ivanov
ivanvaskov@gmail.com, lsivanovbg@gmail.com

***Todor Kableshkov University of Transport
Sofia, 158 Geo Milev Str.
BULGARIA***

Key words: Youth unemployment, dual learning / education, outsourcing

Abstract: The study examines in detail the trends of the labor market of the countries of Eastern Europe and the Balkan Peninsula. It analyzes its impact on GDP and the economic growth of individual countries. The analysis focuses on youth unemployment and its consequences on the economy. There are guidelines to curb it. The importance of dual education and demigration among young people between 18 and 29 years of age. The difference in the structure of supply on the labor market and the structure of demand from employers' firms is also very important. The vast difference between the necessary knowledge and skills in the information and communication technologies and the supply from University and secondary schools.